

**NOTE DE CURS LA DISCIPLINA *OBICEIURI POPULARE ROMÂNEȘTI*:
OBICEIUL DRĂGAICA-SÂNZIENELE****Diana BUNEA***Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice*

The article contains less known, but important data about the custom of Drăgaica, as part of the calendar customs' cycle, from the season spring-summer. Even though this custom is not any more practiced in Moldova, there are many ethnographic and mythological dates preserved, linked with the circulation of this custom in different ethnographical Romanian zones, including the area between Nistru and Prut rivers.

Deși obiceiul Drăgaica nu este cunoscut astăzi în practica populară la noi în Moldova, totuși, sunt cunoscute mai multe date de ordin etnografic și mitologic etc. despre acest interesant obicei și, cel mai important, sunt atestate și vestigii muzicale ale acestuia, cum ar fi cântecul și jocul Drăgaicelor, publicate, spre exemplu, în culegerile lui Vladimir Curbet.

În cele ce urmează vom prezenta mai multe date de ordin extramuzical referitoare la obiceiul dat, care sunt relevante în ceea ce privește întregirea cunoștințelor la disciplina *Obiceiuri populare*, în procesul de alcătuire a scenariilor și montarea scenică a obiceiului.

Sunt datini autohtone a căror nume original s-a pierdut în negura vremurilor, așa cum s-a întâmplat cu obiceiurile legate de Sânziene. Dar s-a păstrat cel român – Sânziana, de la Sancta Diana (care circulă și azi în Ardeal), și cel slav, Drăgaica (care a pătruns mai târziu și care circula în Muntenia, Oltenia și Moldova).

Sărbătoarea de Sânziene (ținută pe 24 iunie, de ziua nasterii lui Ioan Botezătorul) este legată de cultul recoltei, al vegetației și al fecundității, păstrând un amestec fascinant de creștinism, păgânism și vrăjitorie. Sânzienele sunt plante cu flori galbene-aurii și plăcut mirositoare. Cresc prin livezi, pășuni, pe marginile pădurilor și în poienițe. Însoțite de muzică și chiuiturile flăcăilor, fetele adună florile de sânziene, fac colane și împletesc cununi circulare și cruciforme sau le strâng în buchețele. Aceste coronițe și buchete sunt aduse în sat, apoi așezate la porți, uși, ferestre, pe șuri, pe stupi și chiar în straturile de legume, în credința că ele vor ocroti casa și gospodăria de puterea forțelor malefice, aducând, totodată, noroc, sănătate și belșug oamenilor, animalelor și semănăturilor (vor înflori ca sânzienele).

De Sânziene, femeile pornesc în plină noapte spre locuri știute numai de ele pentru a aduna ierburi de leac și descântece. Multe dintre florile și ierburile culese în această zi sunt duse la biserică, în credința că, fiind sfințite, ele vor fi curățite de influențele negative ale rusaliilor/ielelor, zânelor rele ale pădurilor. Numai astfel vor fi bune de leac. Sânzienele erau socotite de tinerele fete și un mijloc de a-și afla ursitul și timpul când se vor mărita. Cununile băraților, împletite în formă de cruce, iar cele ale fetelor în formă de cerc, sunt aruncate pe casă. Dacă jerbele se opresc pe acoperiș, e semn de nuntă, iar dacă nu, ursitul sau ursita mai trebuie așteptați. În unele sate există obiceiul ca la întoarcerea în sat, fetele să privească prin cunună, iar în dependență de vârsta și însușirile fizice ale persoanei văzute, să deducă calitățile morale ale viitorului soț.

De Sânziene fetele își pun flori neîmpletite sub căpătâi. În acea noapte, ele își vor visa ursitul. Dacă cununa va fi purtată în păr sau în sân (de către fecioare sau tinerele neveste), acestea vor deveni atrăgătoare și drăgostoase. Înainte de răsăritul soarelui, fetele și flăcăii se apropie de ocolul vitelor. Cununile sunt aruncate în coarnele vitelor. Dacă gingașa coroniță se oprește în cornul unei vite tinere, fata se va mărita după un tânăr, iar dacă se oprește în cornul vitei bătrâne, ursitul va fi om în vârstă. În ajun de Sânziene, seara, fetele care vor să se mărite se întâlnesc cu flăcăii care doresc să se însoare. Băieții fac ruguri, aprind făclii și le învârtesc în sensul mișcării soarelui, strigând: "Du-te, Soare, vino, Lună/ Sânzienele îmbună./ Să le crească floarea – floare./ Galbenă, mirositoare./ Fetele să le adune, / Să le prindă în cunune,/ Să pună la pălărie./ Floare pentru cununie,/ Babele să le rostească./ Până-n toamna să nuntească".

A doua zi, în zori, cetele de feciori străbat satele cu florile de Sânziene la pălărie, în semn că au văzut cununile de flori pe hornuri la casele fetelor care-i interesează. Ei cântă, chiuie și strigă: "Du-te, Lună, vino, Soare,/ Că tragem la-nsurătoare,/ Cununile neursite,/ Zac sub hornuri azvârlite".

Fetele se îmbracă de sărbătoare, își pun marama albe pe cap și coronițe din flori galbene cu spice de grâu. La brâu se încing tot cu flori de drăgaică/sânziene, iar în mâini țin spice de grâu și seceri. După ce se întorc în fugă de la câmp, fluturându-și maramele, la intrarea în sat, le așteaptă flăcăii cu ulcele cu apă și le stropesc. Apoi se încinge Hora drăgaicelor, la care se prind numai fetele care au participat la datină. Uneori, Drăgaicele plimbă hora lor pe la unele case din sat, mai ales pe la casele plugarilor vrednici. Fetele poartă o cruce înaltă, numită Steagul Drăgaicei. El este făcut dintr-o prăjină înaltă de 2-3 metri, care are la capăt o cruce împodobită cu flori de sânziene, pelin, spice de grâu și îmbrăcată ca o păpușă. Pentru a fi feriți de boală, copiii mici sunt dați de mamele lor în brațele Drăgaicelor, pentru a fi jucați.

Drăgaica sau Sânziana este zeița agrară autohtonă, protectoare a lanurilor înspicate de grâu și a femeilor măritate. Obiceiul cu acest nume se întâlnește în Muntenia, sudul Moldovei și Dobrogea. După credințele populare, ea „se naște” la 9 martie, echinocțiul de primăvară după calendarul iulian, la moartea Babei Dochia, crește și se maturizează miraculos până la 24 iunie, ziua solstițiului de vară după calendarul gregorian, când înflorește planta ce-i poartă numele, sânziana sau drăgaica, și este invocată de fecioare la vârsta căsătoriei, și de neveste cu copii în brațe în timpul dansului ei nupțial, numit Jocul Drăgaicei. În obiceiurile, credințele și folclorul românesc Drăgaica păstrează amintirea Marii Zeițe neolitice, divinitate lunară, echinocțială și agrară, identificată cu Diana și Iuno în Panteonul roman și cu Hera și Artemis în Panteonul grec.

Drăgaica sau Sânziana, numită în diferite zone etnografice Dărdaică, Împărăteasă, Stăpâna Surorilor, Regina Holdelor, Mireasă, ar umbla pe Pământ sau ar pluti prin aer în ziua solstițiului de vară și s-ar desfăta, cântând și dansând împreună cu alaiul său nupțial format din zâne fecioare și fete frumoase, peste câmpuri și păduri. În cetele de Drăgaică din sudul Munteniei, fata care joacă rolul zeiței este îmbrăcată ca o mireasă, cu rochie albă și cunună împletită din flori de sânziene (drăgaică) pe cap, însemn al cununiei.

În timpul ceremoniei nupțiale zeița dăruiește bob spicului de grâu și miros plantelor de leac, vindecă bolile și suferințele oamenilor, în special bolile copiilor, apără holdele de grindină, furtuni și vijelie, ursește fetele de măritat etc. Dar, când i se nesocotește ziua, ea stârnește vârtejuri și vijelii, aduce grindină, ia oamenii pe sus și îi îmbolnăvește, lasă florile fără leac și miros. După Dansul Drăgaicei din ziua când și soarele joacă pe cer la amiază, apar primele semne că vara se întoarce spre iarnă: începe să scadă lungimea zilelor și să sporească nopțile, se usucă rădăcina grâului paralel cu coacerea bobului în spic, răsare pe cer constelația Găinușei (Cloșca cu pui), florile își pierd din miros și din puterea tămăduitoare de boală, cucul încetează să mai cânte, apar licuricii în păduri, se întoarce frunza pe ulm, plop și tei etc.

Manifestările cultice de altădată, de cinstire a zeiței agrare, au devenit ocazii de întâlnire și cunoaștere a tinerilor în vederea căsătoriei și, apoi, vestite târguri, bălciuri și iarmaroace de Drăgaică, Sânziene și de Fete. Zeița agrară la vârsta fecundității și maternității a fost atestată cu numele de Drăgaică în Muntenia, Dobrogea, sudul și centrul Moldovei și cu numele de Sânziana în Oltenia, Banat, Transilvania, Maramureș, Bucovina.

Jocul Drăgaicelor a fost atestat pentru prima dată în Moldova de către Dimitrie Cantemir, apoi în Muntenia și Dobrogea, conform răspunsurilor obținute la chestionarul lansat de Nicolae Densușeanu. Ovidiu Bârlea aprecia că, spre deosebire de Lazăr, unde ritualul este dedus din textul folcloric, ritualul Drăgaicei a fost reconstituit numai din informațiile de natură etnografică.

Ceata era formată din fecioare, două sau patru la număr, din care una sau două îmbrăcate băiețește. Când avea și steag, ceata număra cinci persoane. Fetele se numeau Drăgaicuțe. Flăcăul care le cânta din fluier sau cimpoi nu avea nici un rol în desfășurarea jocului. Din recuzita Drăgaicei nu lipsea năframa, marama, basmaua, ce se fluturau în timpul dansului. În unele sate din sudul țării, cetele purtau un steag împodobit cu basmale colorate, usturoi, spice de grâu, asemănător steagului purtat de Călușari. Steagul Drăgaicelor, întâlnit în județul Teleorman, era făcut dintr-o prăjină de 2-3 metri, căreia i se pune în vârf o cruce de lemn. Pe steag, în vârf, se legau usturoi și flori de drăgaică (sânziene), iar de brațele crucii se agățau mărgelile, brațari, multe tichiuțe și hăinuțe de copii. Când jucau Drăgaicele, mamele le dădeau diferite piese de îmbrăcăminte ale copiilor să le atârne de steag și să le joace. Pelinul și florile de sânziene îi atribuiă steagului purtat de fetele teleormanence calități apotropaice și purificatoare căpătate cu ajutorul magiei pentru ocrotirea copiilor.

În unele sate participantele purtau câte o coasă sau o seceră, amănunt important pentru descifrarea funcției rito-magice a dansului. În scenariul ritual care însoțea cultivarea grâului, începând cu aratul și semănatul și terminând cu recoltatul și pregătirea pâinii, Drăgaicei îi aparținea secvența când holdele de grâu sunt „în pârg”, înainte de recoltat. Semnificațiile inițiale ale obiceiului sunt legate de compararea fecioarelor din ceata Drăgaicei cu holdele de grâu aflate în pragul rodirii și transferul fertilității în dublu sens: vegetal și uman.

Poziția solstițială a obiceiului îi atribuia însă și o valoare rituală în scurgerea timpului. De-a lungul unei îndelungate evoluții, jocul Drăgaicei a devenit un ritual polifuncțional: ajuta „să bage bob în grâu”, „să coacă holdele”, să apere copiii de boli și altele.

După datele mai vechi, ceata colinda mai multe sate, în timp ce sursele documentare recente limitează acțiunea ei la nivelul unui singur sat, la vatră sau la vatra și moșia acesteia. Drăgaicele făceau pași dansanți, săreau și duelau cu coasele, mai ales atunci când se întâlneau două cete, rupeau bucăți din năframele purtate și le împărțeau pe la casele colindate. Data de desfășurare a Drăgaicei este fixă, 24 iunie, în imediata apropiere a solstițiului de vară, când, după credința populară, soarele joacă de bucurie în momentul răsăritului.

Timpul care „se naște” la solstițiul de iarnă, marcat de creșterea zilei „cu cât se mișcă puiul în găoace”, ajunge „la maturitate” la solstițiul de vară. Odată cu „maturizarea” timpului se maturizează însă și recolta, în special grâul, care urma să fie recoltat. Apariția coasei nu poate avea altă semnificație în acest străvechi obicei decât secerarea (omorârea) plantelor care și-au îndeplinit menirea, parcurgând drumul de la sămânța semănată până la sămânța recoltată. De aici până la reprezentarea morții cu coasa în spate, cu care seceră neîncetat viețile omenești, este numai un pas. Moartea cu coasa este simbolul introducerii omului în marele circuit al naturii: omul este o sămânță care germinează, crește, se înmulțește și moare. Duelul cosmic dintre vară și iarnă, dintre zi și noapte este câștigat într-un an de două ori de forțele benefice și de două ori de forțele malefice. Lupta cu coasele, ca și lupta dintre dansatoarele perechi, amintesc de ceea ce se petrece în alt dans ritual, jucat inițial la echinocțiul de primăvară, Călușarii. Drăgaicele par a reprezenta cele două forțe aflate în permanentă opoziție, dar care își împart victoriile cu exactitate astronomică.

Bibliografie:

1. Băieșu N. Poezia populară a obiceiurilor calendarice. - Chișinău: Știința, 1975. - 464 p.
2. Ghinoiu I. Obiceiurile populare de peste an: Dicționar. - București: Editura Fundației Culturale Române, 1997. - 284 p.
3. Ghinoiu I. Vârstele timpului. - Chișinău: Știința, 1994. - 388 p.
4. Marian S.Fl. Sărbătorile la români. - București: Editura Fundației Culturale Române, 1994. -320 p.
5. Oișteanu A. Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească. - București: Editura Minerva, 1989. - 336 p.
6. Pop M. Obiceiuri tradiționale românești. - București: Consiliul culturii și educației socialiste, 1976. - 192 p.
7. Pop D. Drăgaica // Anuarul de folclor. Vol.V-VIII. - Cluj. - 1987.
8. Vulcănescu R. Mitologie română. - București: Editura Academiei RSR, 1985. - 711 p.

Prezentat la 29.06.2010